

УДК 784.4(477)(09)"1991/2017"

Фурдичко Андрій Орестович,
кандидат культурології, доцент,
доцент кафедри народнопісенного
та хорового мистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв
akniaz@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН ЗБЕРІГАННЯ МУЗИЧНОЇ ФОЛЬКЛОРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ (1991-2017 РР.)

*Метою статті є вивчення системи збереження етномузичного фольклору в сучасній Україні. Основна направленість діяльності працівників архівів цієї галузі – оцифрування всієї джерельної бази аудіоматеріалів, створення єдиної електронної системи зберігання та популяризації музичного фольклору України, вихід на міжнародну систему електронних архівів профільної тематики. **Методологія** дослідження полягає в аналізі найбільших колекцій музичного фольклору сучасної України та в синтезі жанрових і тематичних складових фольклорної спадщини країни. **Наукова новизна** роботи полягає в систематичному описі архівних матеріалів та розгляді особливостей тієї чи іншої державної архівної інституції. Тема в такому ракурсі розглядається вперше. **Висновки.** В країні акумульовано велику етномузичну спадщину, яка зберігається в закладах НАНУ, Міністерства освіти і науки України, Міністерстві культури України. Проте єдиної системи її збереження та популяризації не існує.*

Ключові слова: етномузичний фольклор, архіви фольклору, електронні носії інформації, популяризація етномузичної архаїки.

Фурдичко Андрей Орестович, кандидат культурологии, доцент, доцент кафедры народнопесенного и хорового искусства Киевского национального университета культуры и искусств

Современное состояние хранения музыкального фольклорного наследия Украины (1991-2017 гг.)

*Целью исследования стала система хранения этномузыкального фольклора в современной Украине, для чего были использованы методы анализа и синтеза. Тема в таком ракурсе рассматривается впервые. Основная направленность деятельности сотрудников архивов – оцифровывание всей источниковедческой базы аудиоматериалов, создание единой электронной системы хранения и популяризации музыкального фольклора Украины, выход на международную систему электронных архивов профильной тематики. **Методология** исследования заключается в анализе крупнейших коллекций музыкального фольклора современной Украины и в синтезе жанровых и тематических составляющих фольклорного наследия страны. **Научная новизна** работы заключается в систематическом описании архивных материалов и рассмотрении особенностей того или иного государственного архивного учреждения. Тема в таком ракурсе рассматривается впервые. **Выводы.** В стране накоплено большое этномузыкальное наследие, хранящееся в заведениях НАН Украины, Министерства образования и науки, Министерства культуры Украины. Однако единой системы его сохранения и популяризации не существует.*

Ключевые слова: этномузыкальный фольклор, архивы фольклора, электронные носители информации, популяризация этномузыкальной архаики.

Furdichko Andriy, PhD of Cultural Studies, Associate professor, Associate professor of the Handwriting and Choral Art Department, Kiev National University of Culture and Arts

The current state of the storage of folklore music heritage of Ukraine (1991-2017 years)

Purpose of Article. *The goal of the research is to study the system of ethnic and music folklore collecting and care in modern Ukraine. The main orientation of employees archives the industry folk inheritance, the digitization of all audio source base materials, creating a single electronic storage system and promotion of the folk music of Ukraine, access to the international system of electronic archives of specialized topics. The methodology of the study consists in the analysis the largest collections of folk music of modern Ukraine, in the synthesis of the genre and thematic components of folk heritage of the country. Scientific novelty consists in systematic description of archival materials and considering the characteristics of a national archival institution. The topic is covered in such matter for first. Conclusions.* *The country accumulated a large ethnic and music folklore collection, which is stored in the institutions of NASU, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ministry of Culture of Ukraine. However, a unified system of its preservation and promotion does not exist.*

Key words: *ethnic-musical folklore, archives of folklore, electronic information media, the popularization of the ethnomusic archaic.*

Актуальність теми дослідження. Український народ створив оригінальну пісенну спадщину, яка висвітлює різні аспекти побуту, відносин з оточуючою дійсністю та світобачення. Вона розкриває внутрішній світ українського етносу. Починаючи з кінця XVIII ст. і до наших днів, зусиллями великої кількості дослідників, як професіоналів, так і аматорів, акумульовано фундаментальний корпус емпіричних матеріалів народної пісенної творчості. Ця спадщина знаходиться у багатьох виданнях певного історичного відрізка, в монографіях, нотних записах, на аудіо-, а сьогодні – відео- та електронних носіях.

Із проголошенням незалежності України інтерес до традиційної народної творчості помітно зріс. Держава через Закон України «Про охорону культурної спадщини» регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони фольклорної спадщини з метою її збереження, використання у суспільному житті, захисту традиційного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь. Але сьогодні, на жаль, розпад традиції очевидний та невідворотний. У цьому контексті проблема збереження музичного фольклору набуває особливого значення.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремими елементами цієї проблематики займалася низка вчених, серед яких назовемо І. Довгалюк, В. Русину, О. Коробова, І. Клименко, І. Данилейко, Л. Добрянську, В. Осадчу, О. Терещенко, Г. Шапоніна, А. Вовчака та ін. Але синтетичних робіт, присвячених запропонованій темі, не знайдено. Це зумовлює новизну дослідження. Оскільки історіографічних джерел із цієї тематики замало, нам довелося звертатися до інформації, яка знаходиться на сайтах різних установ визначеного профілю.

Мета дослідження – описати зберігання народнопісенної спадщини за часів незалежності України (1991–2017 рр.).

Виклад основного матеріалу. Розуміючи безперспективність всебічного висвітлення запропонованої проблематики, спробуємо проаналізувати найбільші колекції музичного фольклору сучасної України. Серед перших, на наш погляд, є фонди Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології

імені М.Т. Рильського НАН України (далі – ІМФЕ). Науковий архів ІМФЕ налічує 65 фондів та колекцій з 24 тисячами фольклорних одиниць та близько 1,5 млн. арк. Хронологічний діапазон матеріалів: середина ХІХ – початок ХХІ ст. Частина з них отримано як спадок від Етнографічної комісії Всеукраїнської академії наук (1921-1933 рр.), Інституту українського фольклору АН УРСР (1936-1941 рр.), Інституту народної творчості та мистецтв АН УРСР (1941-1944 рр.). В архіві є окремі фонди установ і діячів науки, які працювали в цих напрямках, як-от: Етнографічної комісії Наукового товариства ім. Т. Шевченка, Етнографічної комісії Всеукраїнської академії наук (ВУАН), Кабінету антропології та етнології ім. Ф. Вовка ВУАН, Кабінету музичної етнографії ВУАН, Етнографічного товариства в Києві, Волинського краєзнавчого музею, Інституту українського фольклору АН УРСР, Інституту народної творчості та мистецтв АН УРСР, ІМФЕ, О. Алешо, О. Біжковича, М. Білозерського, В. Гнатюка, Б. Грінченка, П. Демуцького, О. Кістяківського, Ф. Колесси, В. Кравченка, М. Лисенка, П. Литвинової, П. Мартиновича, Я. Новицького, С. Носа, Ю. Павловича, О. Правдюка, Я. Прилипка, І. Рудченка, Д. Яворницького та ін. Цінною частиною архіву є колекція фонозаписів музичного й прозового фольклору, що створювалася переважно протягом другої половини ХХ ст. [1]. Лише від Кабінету музичної етнографії ВУАН успадкував 270 фонографічних циліндрів. Переважна більшість записів у доброму стані, лише 25 із них зіпсовано. Не оминула колекцію і звична проблема воскових валиків: багато з них покриті цвілью [4, 124].

Молода дослідниця традиційної пісенності Слобожанщини В. Русіна ознайомила нас із фондами Етнографічної комісії ВУАН (1920-1930-х рр.). Матеріали фонду відзначаються жанровою різноманітністю: колядки, щедрівки, веснянки, пісні купальські, весільні, ліричні, чумацькі, наймитські, козацькі, жартівливі, балади. Водночас дослідницею відзначено і деякі недоліки у паспортизації матеріалу: відсутність в окремих випадках запису мелодій, сумнівна якість зібраного учнями шкіл матеріалу тощо [18].

Науковий архів Інституту акумулював працю кількох поколінь дослідників і митців. Системне відображення історії традиційної й професійної культури робить його унікальним джерелом інформації для фольклористів, етнологів, мистецтвознавців. Співробітниками закладу опрацьовано й видано десятки книг актуальних нині жанрів народної пісенності, зокрема форматних збірників текстів пісень із різних регіонів України: «Народні пісні Житомирщини» (2012 р., Л. Єфремова), «Український обрядовий фольклор західних земель: Музична антологія (Бесарабія, Бойківщина, Буковина, Волинь, Галичина, Гуцульщина, Закарпаття, Лемківщина, Підляшшя, Поділля, Полісся, Покуття, Холмщина)» (2012 р., А. Іваницький), «Народні пісні Хмельниччини» (2014 р., М. Дмитренко, Л. Єфремова), «Народні пісні Чернігівщини» (2015 р., Л. Єфремова), «Обрядовий музичний фольклор Середньої Наддніпрянщини» (2015р., А. Іваницький), «Народні пісні Полтавщини» (2016 р., Л. Єфремова), «Обрядовий музичний фольклор Волині та Західного Полісся» (2017 р., А. Іваницький) та ін.; чимало збірників приурочені різним етапам життя

людини (родини, весілля, похорон) та календарним датам: «Голосіння, тужіння, плачі» (2007 р., М. Дмитренко), «Пісні з родин і хрестин» (2013 р., А. Іваницький), «Щедрий вечір. Ой радуйся, земле, Син Божий народився (новорічно-різдвяні співи з Житомирщини)» (2013 р., Л. Єфремова), «Пісні українського весілля» (2014 р., т. 1, М. Пилипчак), «Українські голосіння: антропологія традиції, поетики тексту» (2014 р., І. Коваль-Фучило) та ін. Відзначимо також тритомну роботу Л. Єфремової «Частотний каталог українського пісенного фольклору» (2009–2011 рр.), в якій подано записи найпоширеніших українських народних пісень, основні покажчики (кодів пісень, будови поетичних строф та віршової ритміки, музичної ритміки та будови метафор, ладових звукорядів та констант, мелотипів тощо), за якими можна ідентифікувати записи української народнопісенної творчості.

Робота з архівування української народної пісенної спадщини, проведена Проблемною науково-дослідною лабораторією (ПНДЛ) з вивчення народної музичної творчості Національної музичної Академії України ім. П. Чайковського (Лабораторія етномузикології, м. Київ – ЛЕК), становить неабиякий науковий інтерес. Вона створена 1991 р. на базі попередніх структур аналогічного спрямування. Серед основних напрямків її діяльності: експедиційна польова робота, фіксація фольклорних матеріалів на аудіо- та відеоносіях; архівне опрацювання і зберігання аудіофонду, комп'ютерна каталогізація й перенесення матеріалів на електронні носії; транскрибування фольклорних текстів і мелодій; картографування музичних діалектів України й укладання атласів; видання аудіоальбомів традиційної етнічної музики українців [14].

З 2007 р. почав застосовуватися метод багатоканального запису (технологічна розробка О. Коробова) – голос кожної співачки записується на окремий мікрофон [10].

Із 1979 р. народні мелодії фіксувалися на касетних або бобінних магнітних стрічках, які мали обмежений термін зберігання. Найстарші записи руйнуються через висипання плівки, що призводить до повної втрати оригінального наукового документа. З цієї причини з 1998 р. співробітники ЛЕК розпочали оцифрування касетно-бобінного фонду (880 касет та 120 бобін). З 2003 р. здійснюється реформа рукописної частини архіву (транскрипцій текстів, мелодій, польових записів; запроваджено електронні шаблони для каталогізації фондів, накопичується база даних у формі електронної таблиці Excel – загальний облік аудіоносіїв, відомості про записи, їх географічні, жанрові і мелоструктурні характеристики (розробка І. Клименко)) [8]. Ірина Клименко в публікаціях наголошує на необхідності створення й системного впровадження спеціалізованої дискографії фольклорної музики. На основі вивчення великого масиву проектів автентичної музики українського етносу авторка формує базові вимоги до фахової етнічної дискографії, визначає найважливіші критерії відбору звукових публікацій: автентичність виконання, документальна достовірність записаних творів та ін. Вона зробила спробу описати попередню періодизацію видань української етномузики [9].

Починаючи з 1983 р., в ЛЕК існує Фонд чорно-білих світлин та кольорових слайдів, відзнятих в експедиціях. Цей фонд також оцифрований, а фотоматеріали вміщені до загальної електронної системи [5, 233].

Сьогодні можна констатувати, що зусиллями науковців КНТ/ЛЕК та студентами кафедри музичної фольклористики за період понад 30 років були обстежені окремі регіони України, нагромаджено значні фонди фольклорно-етнографічних матеріалів – близько 3000 годин звучання. Спільно з колегами-етномузикологами Львівської національної музичної академії (ЛНМА) накопичено матеріали з-понад 3300 населених пунктів України і українських територій в суміжних країнах. На базі цього матеріалу співробітниками Лабораторії випущена аудіопродукція: серії «Традиційна музика українців» – 18 касет, регіональні колекції з Київщини (5 компакт-дисків), Полісся (4 компакт-диски) та Полтавщини (5 компакт-дисків), СД «Київська Русь», «Українська епічна традиція», «Весілля» [14].

Серед збірок та теоретичних праць співробітників Лабораторії привертають увагу видання М. Хая «Музика Бойківщини» (2002) та І. Клименко «Дискографія української етномузики (автентичне виконання)» (2010).

Одна з найбільших вітчизняних колекцій музичного фольклору міститься у музично-етнографічному архіві Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології (ПНДЛМЕ) Львівської музичної академії ім. М. Лисенка. Початок був покладений у 1961 р., коли у Львівській консерваторії був створений фонограмархів. Завдяки Я. Шусту та З. Штундер здійснено перші кроки до формування народномузичного архіву, а з приходом В. Гошовського була розроблена його внутрішня структура. Він упорядкував архів за географічно-хронологічним принципом, розпочав практику публікації матеріалів за т. зв. збиральницькими сеансами. Після того, як В. Гошовський відійшов від керівництва, фонди архіву збагатилися унікальною колекцією валиків із записами О. Роздольського [3]. З 1988 р. Лабораторією керує відомий етномузиколог Б. Луканюк. Акцент із реєстрації надходжень (яку практикував В. Гошовський) змістився на їх всебічне опрацювання, що охоплювало значно розширену, деталізовану паспортизацію сеансів та обов'язкове транскрибування зібраних експедиційних творів. Завдяки цьому, разом із архівом аудіозаписів утворився об'ємний писемний архів, який став підґрунтям для наукової роботи. З 1996 р. почали реалізовувати комп'ютерну систематизацію даних. У 2006 р. Б. Луканюк представив у ПНДЛМЕ практично сформовану базу даних, побудовану на аналізі окремих народномузичних творів, кожен з яких був описаний в електронній таблиці за 46-ма параметрами [6].

Сьогодні в архіві зберігаються близько 65 тисяч записів, у яких представлені більшість жанрів української традиційної музики з Бойківщини, Гуцульщини, Лемківщини, Надсяння, Опілля, Поділля, Закарпаття, Буковини, Берестейщини, Підляшшя та ін. Архів складається з трьох основних фондів: фоноархіву – збірки скопійованих на магнітній стрічці фонозаписів, зроблених у польових умовах; графоархіву – де зберігається писемна документація; нотоархіву. Працівники ПНДЛМЕ бачать перспективу розвитку в повному

оцифруванні архівних фондів та інтегруванні інституції у світову Інтернет-спільноту [15]. Їм вдалося здійснити унікальне цифрове копіювання понад 700 фонографічних валиків О. Роздольського [3; 11].

Співробітники лабораторії та кафедри музичної фольклористики видали цілий ряд збірок народної музики: «Народна музика Галичини та Володимирії. Матеріали до нотографії (1790-1950)» (2001 р., Б. Луканюк), «Лірницькі пісні Полісся» (2002, О. Ошуркевич), «Народна музика Північної Рокитнівщини» (2002, Ю. Рибак, Л. Гапон), «Народні пісні Волині. Фонографічні записи 1936-1937 рр.» (2006, Б. Луканюк, Ю. Цехмістрок), «Традиційні пісні українців Північного Підляшся (за матеріалами експедицій 1999-2001 рр.)» (2006, Л. Лукашенко), «Колядки і щедрівки Кубані (фонографічний зб.)» (2007, Н. Супрун-Яремко), «Пісні з голосу столітнього львів'янина Т. Фурти» (2010, О. Харчишин) та ін.

Архів народних пісень кафедри українського фольклору ім. Ф. Колесси Львівського національного університету ім. І. Франка також має у своїх фондах багату скарбницю аудіозаписів. Тут зібрано документи різних форматів фіксації: аудіо-, відео-, фотодокументи, графічні і текстові матеріали на паперовій основі. Звукові документи архіву представлені здебільшого новітніми носіями інформації. Таких раритетних носіїв звукозапису, як воскові валики, шелакові чи децелітові платівки, в архіві не існує. Незначна частка записана на магнітних стрічках (бобінах радянського виробництва «Свема») – 18 бобін. Більшою є кількість магнітофонних касет: у фонді ЕК 231 одиниця. Фонд ІЕК налічує 76 касет. Основна ж маса звукових записів архіву – це новітні електронні документи. Особливою серією у фонді ОЕК зберігається врятована частина матеріалів (аудіозаписи) діалектологічних експедицій 1964-1968 рр. [20].

Серед звукових записів переважають пісенні твори, з-поміж них календарно-обрядові (колядки, веснянки, гаївки) та родинно-обрядові пісні (весільні ладанки, пісні і приспівки), пісні з особистого й родинного життя (любовні та родинно-побутові пісні і балади, колискові), історичні пісні (козацькі, стрілецькі, повстанські). Кількість звукових фіксацій інструментальної музики в архіві незначна.

В одній із робіт А. Вовчак відзначив, що в організації архівної справи вони звернулись до досвіду ПНДЛМЕ Львівської музичної академії ім. М. Лисенка, збиральницька діяльність якої спирається на концепцію документування, розроблену Б. Луканюком [2].

Окремі викладачі кафедри є авторами збірок музичного фольклору, як-от: Ганна Сокіл, яка у 2007 р. видала книгу «Хрестинні пісні».

Архів Інституту народознавства НАН України. За десятиріччя польових експедицій співробітників Інституту у I, II та III зонах відчуження Чорнобильської катастрофи, а також серед переселенців вдалось зібрати унікальний матеріал і дані, які становлять скарбницю народної історичної пам'яті. Особливу цінність мають матеріали експедицій у радіоактивних та забруднених зонах Київського та Житомирського Полісся (1994-2004 рр.), на території проживання українців Північної Молдови (з 2005 р.), Подільської та

Буковинської Наддністрянщини (О. Харчишин, Н. Пастух), Гуцульщини тощо. Відзначимо також видання співробітниками інституту збірок автентичної пісенної творчості на основі польових матеріалів: «Народні пісні українців Зеленого Клину в записах В. Сокола» (1999 р.), «Коломийки з с. Верхня» (2000 р., М. Климишин), «Народні пісні з батьківщини І. Франка» (2003, В. Сокіл), «Народні пісні в записах Г. Ількевича» (2003, Г. Дем'ян, Р. Кирчів), «Стрілецькі пісні» (2005, О. Кузьменко), «Народна пісенність підльвівської Звенигородщини» (2005, О. Харчишин), «Хрестинні пісні» (2007, Г. Сокіл), «Народні пісні з голосу П. Павлюк» (2009), «Піснями скріплюємо волю (із пісенної скарбниці К. Мандрик-Куйбіди» (2012, В. Сокіл) та ін.

Коли мова йде про збереження та популяризацію музичного фольклору – створення Інтернет-архіву народної музики, потрібно згадати мультимедійний проект «Моя Україна. Берви», започаткований Громадською організацією «Арт Екзистенція», Українською експериментальною лабораторією фольклору (М. Хай), Мистецьким агентством «Арт Велес» та Українсько-британським спільним підприємством «Комора» (<http://bervy.org.ua>). У рамках проекту було створено студію для перезапису зафіксованих у фоноархівах зразків народних пісень, видано серію музичних компакт-дисків, які представляють історико-етнографічні регіони України, проведені експедиції та фіксація сучасних зразків автентичного фольклору. Серед видань проекту відзначимо «Весілля» у 2 част. (зразки весільної музики, почуті від сільських співаків і музик на зламі ХХ – ХХІ ст. Наддніпрянщини, Полісся, Поділля, Волині, Галичини, Карпат, Підляшшя, Слобідщини, Кубані, Степової зони), «Карпати», «Наддніпрянщина», «Південь», «Поділля», «Полісся», «Полтавщина», «Прикарпаття», «Слобожанщина» та ін. У підготовці до оцифрування фольклорних матеріалів була залучена низка науковців: М. Хай, І. Клименко, Т. Грималюк, О. Вовк, О. Мурзина, Н. і О. Терещенки та ін.

Щодо сходу України, то у Харкові приділяють велику увагу збиранню та збереженню української пісенної архаїки. У «другій столиці» архіви аудіозаписів народної музики існують при Харківській державній академії культури, Харківському національному університеті мистецтва ім. І. Котляревського, Обласному центрі народної творчості та Національному педагогічному університеті ім. А. Макаренка [17].

Найбільше вражає робота Лабораторії досліджень нематеріальної культурної спадщини Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтв, яка продовжує традиції лабораторії фольклору Харківського обласного центру народної творчості, заснованої у 1992 р. з метою створення фонду фольклорних записів регіону. На даний момент у фонді зберігається 150 Gb фольклорних аудіозаписів, у тому числі копії частини приватних фондів харківських фольклористів-збирачів, 52 магнітофонні бобіни, переведені у цифровий формат, здійснюється розшифровка текстових матеріалів [13].

На сайті Лабораторії під рубрикою «Фонотека лабораторії фольклору» виставлено 27 автентичних пісень. Популярність здобули такі твори: «За городом козу пасла» (с. Петрівка Золочевського р-ну Харківської обл.) – 2038

переглядів; «Ой, сонце низенько» (весільна) (с. Терни Лубенського р-ну Полтавської обл.) – 1079 переглядів; «Ой, з-за гір, з-за гір вилітав сокіл» (козацька) (с. Гоголеве (хут. Марченки) Полтавської обл.) – 1033 переглядів. Під рубрикою «Публікації лабораторії фольклору» – 15 збірок, найбільш популярні з них: збірка українського зимового обрядового фольклору «Зимові свята – в Новий рік ворота» – 2508 переглядів, матеріали фольклорно-етнографічної експедиції «Муравський шлях – 97» – 1329 переглядів та «Обрядові пісні с. Кручик Богодухівського р-ну Харківської обл.» – 1111 переглядів. Можемо констатувати, що вихід архіву у «всесвітню павутину» для Лабораторії збереження нематеріальної культурної спадщини перейшов із статусу «перспективи» в статус реальності.

Навчальна лабораторія фольклору Харківського національного університету мистецтва ім. І. Котляревського є методично-практичною базою з питань фольклору кафедри історії та теорії світової та української культури. Її створено на базі кабінету фольклору О. Стеблянка у 1947 р., діяльність якого була призупинена у кінці 1950-х рр. та відновлена у 1976 р. [16]. Основний ареал музикологічних досліджень – Донецька, Луганська, Харківська області. Фоноархів містить 400 годин звучання [7].

У Харківській державній академії культури етномузикознавча діяльність сконцентрована у Лабораторії фольклору та етнографії Слобідської України факультету музичного мистецтва. Лабораторія була заснована 1992 р. Ареал її досліджень розповсюджений в основному в східному регіоні України. Сьогодні у її архіві зберігається фонофонд на 125 годин звучання. На кафедрі української літератури Харківського національного педагогічного університету Г. Сковороди зберігається запис українського архаїчного мелосу на 200 годин звучання [7].

Дбайливе ставлення до нематеріальної культурної спадщини є характерним і для інших регіонів України. Зі створенням у січні 1995 р. сектору музичного фольклору в музеї ім. Кароля Шиманського (сьогодні м. Кропивницький) дослідження традиційної етномузичної культури Кіровоградщини стало одним з пріоритетних в діяльності закладу. За період існування сектору було здійснено понад 50 короткочасних фольклорних експедицій, кількість здобутих польових записів з 100 населених пунктів становить близько 6000 одиниць музично-етнографічної інформації. Зібрано пісні усіх жанрів, що побутують у регіоні, інструментальні награвання (гармошка, балалайка, скрипка, мандоліна – у сольному та ансамблевому звучанні). На думку співробітника музею О. Терещенка, зберігання народної музичної культури Кіровоградської області, особливо її центральних та південних районів, гірше ніж у сусідніх областях – Полтавській, Черкаській чи Вінницькій. Він вважає, що для традицій пізнього формування характерна слабша колективна генетична пам'ять їх носіїв, такі традиції, у порівнянні з автохтонними, менш стійкі та скоріше піддаються руйнуванню [19].

Завдяки «Каталогу фоноархівів України» сьогодні ми можемо оцінити кількісний компонент зберігання української музичної архаїки у інших закладах. Так, в ономастико-діалектологічній лабораторії Волинського

університету (рік заснування – 2003, ареал досліджень – Волинська, Львівська, Рівненська області) зберігається фонографічний фонд у 80 годин звучання.

У кабінеті музично-теоретичних дисциплін і народної музичної творчості Луганського інституту культури і мистецтв зберігався фонофонд у 140 годин звучання та 10 годин відеоматеріалів. У Донецькому національному університеті (Гуманітарний інститут) – фонд у 100 годин звучання. На сьогодні доля цих фондів нам не відома.

Лабораторія музичної етнографії Рівненського державного гуманітарного університету (рік заснування – 1979, вивчає фольклор західного регіону України) має у фонді фонографічних записів 100 годин звучання. Їх колеги з етнокультурного центру «Веснянка» Рівненського Палацу дітей та молоді зберегли 900 годин звучання українського народного мелосу та 30 годин відеоматеріалів. Це є заслугою Лабораторії з вивчення поліського фольклору (В. Ковальчук), яка була заснована у 1985 р.

У Сумському державному педагогічному університеті ім. А. Макаренка зафіксовано фонд музичного фольклору в 50 годин звучання. За інформацією В. Мадяр-Новак, в Ужгородському державному музичному училищі ім. Д. Задора зберігається фонографічний фонд пісенного фольклору в 200 годин звучання [7].

Серед архівів аудіоматеріалів слід згадати музей-архів народної культури Українського Полісся (МАНКУП) Державного наукового центру захисту культурної спадщини від наслідків техногенних катастроф (м. Київ). Центр накопичив більше 5000 годин аналогових аудіозаписів і цифрових експедиційних матеріалів, здійснених на територіях, які постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи, а також в місцях компактного проживання переселенців. У архіві, окрім основного і страхового фондів, існує фонд використання аудіозаписів. Останнім часом успішно формується електронний варіант фотоархіву, йде каталогізація накопичених фотоматеріалів комп'ютерними засобами [21, 245-246].

Зусилля Інституту проблем реєстрації інформації НАН України у галузі розшифрування фонографічної спадщини О. Роздольського можна вважати унікальними. Надзвичайно цінні музичні записи були відтворені з фонографічних циліндрів за допомогою створеної в Інституті системи цифрового неруйнівного відтворення звуку з раритетних носіїв – воскових циліндрів Едісона. Сьогодні на сайті Інституту ми маємо нагоду прослухати зміст двох безцінних збірок музичного фольклору: «Фонографічна спадщина О. Роздольського» (3 т.) та 6 томів «Історичної колекції єврейської музики». Читач може ознайомитись із змістом кожного фоновалика [12].

Відзначимо також факт відродження за часів незалежності України цілого ряду народопісенних жанрів українського фольклору, які у «радянський» період були заборонені. Мова йде у першу чергу про пісні української національно-визвольної боротьби (повстанські, стрілецькі), які функціонували у підпіллі та не могли бути популяризовані. Заслужують уваги одні з перших таких збірок: «Ой у лузі червона калина: Українські січові стрільці в піснях»

(1990, М. Кришук), «А ми тую червону калину: Пісні української національно-визвольної боротьби» (1990, З. Бервецький), «Ми у вічі дивилися смерті: Повстанські пісні» (1992, Є. Шморгун), «Гей там нагорі Січ іде..!»: Збірка пісень січових стрільців» (1992, Є. Гіщинський), «Повстанські пісні» (1992, 1995, В. Пофудалій), «Пісні українських січових стрільців» (1994, П. Чаловський), «Ой ідуть стрільці з Бережан... Пісенник» (1996, В. Пофудалій), «Повстанські пісні» (1999, М. Іванюк), «Відлуння часу: Українська народна пісня про національно-визвольні змагання в Україні 40-50-х рр. ХХ ст.» (2000, І. Голубенко), «За волю України: Антологія пісень національно-визвольних змагань» (2002, Є. Гіщинський) та ін.

Наукова новизна роботи полягає в систематичному описі архівних матеріалів та розгляді особливостей тієї чи іншої державної архівної інституції. Тема в такому ракурсі розглядається вперше.

Висновки. Завдяки діяльності декількох генерацій українських дослідників протягом більш ніж 200 років, в Україні накопичена велика кількість етномузичного фольклору. Ця спадщина зберігається у різних формах (письмовій, нотних записах, на магнітних та електронних аудіоносіях) в архівах академічних профільних інституцій, вищих навчальних закладів, музеїв та установ, підпорядкованих Міністерству культури. Єдиної системи її збереження та популяризації не існує. Загальна необхідність, яка постала перед архівами музичного фольклору, – переведення всієї джерельної бази в електронну форму зберігання. Це дозволить об'єднати всі зразки народної музичної пісенної творчості в єдину систему електронних архівів з широким її використанням і можливостями популяризації. У перспективі входження українських архівів музичної архаїки в «міжнародну павутину» профільних бібліотек, архівів та музеїв. Концепція реалізації ідеї електронного архівування українського фольклору розробляється групою молодих дослідників (І. Клименко, А. Вовчак, І. Довгалюк та ін.).

Література

1. Відділ архівних наукових фондів, рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАНУ [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.etnolog.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=25&Itemid=81
2. Вовчак А. На шляху до створення архіву українського фольклору / А. Вовчак // Вісник Львівського університету. Серія філол. – 2009. – Вип. 47. – С. 133-155.
3. Довгалюк І. Фоноархів Осипа Роздольського / І. Довгалюк // Вісник Львівського університету. Серія філол., 1999. – Вип. 27. – С. 165–170.
4. Довгалюк І. Фонограмархів Кабінету музичної етнографії Всеукраїнської Академії Наук / І. Довгалюк // Вісник Львівського університету. Серія мистецтво, 2013. – Вип. 12. – С. 114–130.
5. Данилейко І. Аудіофонд Київської лабораторії етномузикології: польові записи 2004-2010 рр. / І. Данилейко // Проблеми етномузикології. – К., 2010. – Вип. 5. – С. 232-241.
6. Добрянська Л. Музично-етнографічний архів ПНДЛІМЕ Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка: історія, сьогодення, перспективи / Л. Добрянська // Вісник Львівського університету [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=19344>

7. Каталог фоно-архівів України. Українська автентична музика // Мережа архівів культурної спадщини України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.folk.org.ua/archives.html>
8. Клименко І. Архів аудіо записів українського фольклору в Лабораторії музичної етнографії / І. Клименко // Проблеми музикології. – К., 2003. – Вип. 2. – С. 338–357.
9. Клименко І. Дискографія української автентичної етномузики: проблеми першопрохідця / І. Клименко // Вісник Львівського Університету. Серія філол., 2010. – Вип.43. – С. 272-293.
10. Коробов О. Польовий багатоканальний аудіозапис народномузичних творів в Україні: з практики звукооператора / О. Коробов // Вісник Львівського університету. Серія мистецтво, 2011. – Вип. 10. – С. 208-223.
11. Крючин А. А. Збереження записів українського музичного фольклору шляхом оцифрування фонографічної колекції Осипа Роздольського / Крючин А. А., Косяк І. В., Довгалюк І. С., Єгупова Л. І., Балагура І. В. // Реєстрація, збереження і обробка даних. – 2006. – Т. 18. – № 3. – С. 59-66.
12. Культурне надбання // Інститут проблем реєстрації інформації НАН України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ipri.kiev.ua/index.php?id=1058>
13. Лабораторія досліджень нематеріальної культурної спадщини // Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.cultura.kh.ua/uk/activities/folklore-research-laboratory/about>
14. Лабораторія етномузикології Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://knmau.com.ua/laboratoriya-etnomuzykolohiyi>
15. Лабораторія музичної етнології. Українська автентична музика // Мережа архівів культурної спадщини України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.folk.org.ua/portal/lme>
16. Навчальна лабораторія фольклору // Харківський державний університет мистецтв. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dum.kharkov.ua/labfolk.htm>
17. Осадча В. М. До проблеми фондування сучасних надбань фольклорно-етнографічних матеріалів у Харкові / В. М. Осадча // Тези доповіді III наукової конференції з питань музеєзнавства та історичного краєзнавства «Проблеми збереження і відновлення історичної пам'яті» (23-24 травня 1995). – Х., 1995. – С. 83-84.
18. Русіна В. С. Пісенний фольклор Слобожанщини в наукових архівах ІМФЕ НАНУ на матеріалах етнографічної комісії ВУАН. Художня культура. Актуальні проблеми / В. С. Русіна // Науковий вісник. Інститут проблем сучасного мистецтва. К.: ХІДЖЕСТ, 2010. – Вип. 7. – С. 391-410.
19. Терещенко О. А. Фольклорний напрям діяльності музею ім. К. Шиманського / О. А. Терещенко // Кіровоградський обласний художній музей. Обласний семінар «Особливості функціонування музеїв художнього профілю». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://artmuzeum.kr.ua/pro-muzej/konferencz%D1%96%D1%97/oblasnij-sem%D1%96nar-osoblivost%D1%96-funkcz%D1%96onuvannya-muze%D1%97v-xudozhnog>
20. Фольклорний архів кафедри української фольклористики ім. Ф. Колесси // Лабораторія фольклористичних досліджень. філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/folklornyj-arhiv>
21. Шамонін Г. Фонд аудіо матеріалів музею-архіву народної культури українського Полісся: специфіка формування / Г. Шамонін // Tradicija ir Dabartis. – 2016. – № 11. – С. 240-249.

References

1. Department of archival research funds, manuscripts and phonorecordings of IMFE named after M. Ryl'skyi of National Academy of Sciences. Retrieved from: http://www.etnolog.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=25&Itemid=81 [in Ukrainian].
2. Vovchak, A. (2009). Towards a Ukrainian Folklore Archives. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filol., 47, 133-155 [in Ukrainian].

3. Dovichaliuk, I. (1999). Fonoarhiv of Osip Razdolsky. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filol.*, 27, 165 – 170 [in Ukrainian].
4. Dovichaliuk, I. (2013). Phonogram Archive of Cabinet of musical ethnography of the Ukrainian Academy of Sciences. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia mystetstvo*, 12, 114 – 130 [in Ukrainian].
5. Danyleiko, I. (2010). Audiofond of Kyiv ethnomusicology lab, field recordings from 2004-2010 years. *Problemy etnomuzykologhii*, 5, 232-241 [in Ukrainian].
6. Dobrianska, L. (2010). Musical Ethnographic Archive of Lviv National Music Academy named after M. Lysenko: history, present, prospects. Retrieved from: <http://litmisto.org.ua/?p=19344> [in Ukrainian].
7. Catalog of photo archives Ukraine. Ukrainian authentic music. Network archives heritage Ukraine. Retrieved from: <http://www.folk.org.ua/archives.html> [in Ukrainian].
8. Klymenko, I. (2003). Archive of audio recordings of Ukrainian folk in the Laboratory of musical ethnography. *Problemy muzykologhii*, 2, 338-357 [in Ukrainian].
9. Klymenko, I. (2010). Discography of genuine Ukrainian ethno: Problems of pioneer. *Visnyk Lvivskoho Universytetu. Seriiia filol.*, 43, 272-293 [in Ukrainian].
10. Korobov, O. (2011). Field multichannel audio recording of folk music works in Ukraine: the practice recordist. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia mystetstvo*, 10, 208-223 [in Ukrainian].
11. Kriuchyn, A. A., & Kosiak I. V., & Dovichaliuk I. S., & Yehupova L. I., & Balahura I. V. (2006). Preservation of records of Ukrainian folk music by digitizing the Phonographic collection of Osip Razdolsky. *Reiestratsiia, zberezhennia i obrobka danykh*, Vol.18, 3, 59-66 [in Ukrainian].
12. Cultural Heritage. Institute for Information Recording of NAS of Ukraine. Retrieved from: <http://www.ipri.kiev.ua/index.php?id=1058> [in Ukrainian].
13. Laboratory of research of the Intangible Cultural Heritage. The regional organizational and methodical center of culture and art. Retrieved from: <http://www.cultura.kh.ua/uk/activities/folklore-research-laboratory/about> [in Ukrainian].
14. Laboratory of ethnomusicology of the National Music Academy of Ukraine named after P. Tchaikovskyi. Retrieved from: <http://knmau.com.ua/laboratoriya-etnomuzykologhiyi> [in Ukrainian].
15. Laboratory of musical Ethnology. Ukrainian authentic music. Network archives of cultural heritage of Ukraine. Retrieved from: <http://www.folk.org.ua/portal/lme> [in Ukrainian].
16. Educational Laboratory of folklore. Kharkov State University of Arts. Retrieved from: <http://dum.kharkov.ua/labfolk.htm> [in Ukrainian].
17. Osadcha, V. M. (1995). Issues of funding of modern heritage of folk-ethnographic materials in Kharkiv. Abstracts of papers of III Conference on issues of museum management and Local History «Problems of preservation and restoration of historical memory» (pp. 83-84.). Kharkiv [in Ukrainian].
18. Rusina, V. S. (2010). Folk songs of Slobozhanschyna in scientific archives of IMFE NASU on materials of ethnographic commission UAS. *Art culture. Current Affairs. Naukovi visnyk. Instytut problem suchasnoho mystetstva*, 7, 391-410 [in Ukrainian].
19. Tereshchenko, O. A. Folk direction activity of Museum. named after K. Szymanskiy. Kirovograd Regional Art Museum. The regional seminar «Features of functioning museums of art». Retrieved from: <http://artmuzeum.kr.ua/pro-muzej/konferencz%D1%96%D1%97/oblasnij-sem%D1%96nar-osoblivost%D1%96-funkcz%D1%96onuvannya-muze%D1%97v-xudozhnog> [in Ukrainian].
20. Folklore archive of Ukrainian folklore Department named after F. Kolessa. Laboratory of folkloristic research. Faculty of Philology of Lviv National Ivan Franko University. Retrieved from: <http://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/folklornyj-arhiv> [in Ukrainian].
21. Shamonin, H. (2016). Fund of Audio materials of the archive-museum of folk culture of Ukrainian Polissya: specific of formation. *Tradicija ir Dabartis*, 11, 240-249 [in Ukrainian].